

**GÜNEŞİN DOĞDUĞU YERDEN
DİN, AHLAK ve EĞİTİM REHBERİ**

HANİBABA'NIN EVLATLARINA NASİHATI

**-Nubara Biçukan
-Akida İmanê**

Hazırlayan ve Tercüme Eden:

Kadir ŞİNASI

Bahar Kitabevi

DOĞUBEYAZIT-2008

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Bismillahi'r-Rahmani'r-Rahiym
Mebdeê her ilmeki navê Eliym

*Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla
Her ilmin başlangıcı Alim Allah'ın adıdır.*

Değerli Öğrenciler,

Aşağıdaki şiirsel ifadeler, bölgemizde halkımız tarafından büyük bir sevgi ve saygı ile anılan ve her gün türbesi ziyaret edilen üstün insan, büyük öğretmen, yüce İslam alimi Şeyh Ahmed-i Hânî'nin çocuklar için yazdığı “Nubihar” ve “İman Akidesi (İslâm İnançları)” isimli eserlerinden alınmıştır. Bu ifadeleri iyice okuyacağınızdan ve gereğini hayatınızda uygulayacağınızdan şüphemiz yoktur!

**I. ŞEYH
AHMED-İ
HANI'Yİ
TANIYALIM**

I. ŞEYH AHMED-İ HANI'YI

TANIYALIM

Halkımızın “*Hani Baba*” adıyla bağrına bastığı ve “*baba*” olarak benimsediği Şeyh Ahmed-i Hani'nin DİNDAR, AHLAKLI ve EĞİTİMLİ torunları!... Gelin ilim ve irfan babamızı tanıyalım..

ŞEYH AHMED-İ HANI

(1651-1707)

Bölgemizde yetişen büyük bir İslam alimi ve arifidir. Aynı zamanda yöremizin çok önemli Şair ve filozoflarındanır. İslam irfanının onyedinci yüzyıldaki büyük yıldızı Ahmed-i Hani muttaki, dini ilimlerde yüksek

derece ilim ve fazilet sahibi hakim ve edip bir zattır.

Hicri 1061, Miladi 1651 yılında doğdu. Babasının adı İlyas'dır. Dedesi İyaz(Eyaz), büyük dedesi ise Rüstem'dir. Eserlerinde kendisini “**Hani**” lakabıyla tanıtmaktadır. Hani lakabını Hakkari yakınlarında bulunduğu söylenen Han köyünden veya burada yaşayan Hani aşiretinden yada mensubu olduğu Haniyan ailesinden aldığı tahmin edilmektedir.

Kendisi gibi babası ve ailesinin diğer fertleri de ilimle uğraşp ilmi eserler telif eden Ahmed-i Hani Doğu Anadolu'nun birçok bölgesini dolaşarak Arapça, belagat ve dini ilimleri okudu; ayrıca astronomi ile

ilgilendi. Dini ilimler başta olmak üzere zamanın edebiyat dünyasındaki ilimlere genç yaştan itibaren vakıf olmayı başarmış ve yaşadığı dönemin kültür, edebiyat ve düşünce dünyasına damgasını vurmuştur. Hicri 1081 yılında daha yirmi yaşında iken Beyazıt'ta Divan Katibi olarak tayin edildi. Daha sonra o görevden ayrıldı ve kendisini ilme adadı. Bir süre bu bölgenin kültür merkezi olan Cizre'de yaşadığı ve Mem-u Zin adlı eserini orada kaleme aldığı ve daha sonra tekrar eski Beyazıt'a gittiği bazı kaynaklarda belirtildiyse de bir görüşe göre doğumu, yaşantısı ve ilmi hayatı hep Beyazıt'ta geçmiştir.

Ahmed-i Hani babamız, ilk okumaya aile içinde başlamıştır. Daha sonra önce Ahlat ve Bitlis medreselerinde öğrenim gördü, sonra Botan ve Mezopotamya'da devam etti. Bağdat, Şam, Haşep ve İran medreselerinde uzunca yıllar öğrencilik yaptı. Kabe'yi tavaf ettiği, Mısır'a gittiği yazdığı eserlerinin içeriğinden anlaşılmaktadır. Bilhassa Suriye medreselerinde Antik Yunan Felsefesini, Mezopotamya ve İran Medreselerinde Tasavvuf ve İslam Felsefesini, astronomi, şiir ve sanat tekniğini öğrendiği belirtilmektedir.

Şeyh Ahmed-i Hani Beyazıt'ta Hicri 1097'de bir cami ve medrese inşa ettirerek

imamlık görevinin yanı sıra dini ve felsefi eğitim-öğretimle meşgul oldu. Beyazıt Muradiye Camiinde de imamlık yaptığı belirtilmektedir. Şeyh lakabı ile tanınmasına rağmen geride klasik bir tarikat bırakmayan Hani'nin ***“Şeyhlik, Sofilik ve keramet, ilim okumak ve onunla amel etmektir/ kuşkusuz halvet yerin okuduğun hücren, tarikatın ise şeriattır.”*** dizeleri meşrep ve mesleğinin ilim olduğunu ifade etmektedir.

Vefatından sonra ders okuttuğu medresesinin ve imamlık yaptığı caminin yanına defnedilmesini talebelerine vasiyet eden Hani Hazretleri bazı kaynaklara göre Emir Abdulfettah tarafından oraya

defnedildi. Yazma bir eserde **“Tare Hani İla Rabbih (Hani Rabbine Doğru Uçtu)”** cümlesinden yola çıkılarak ebcet hesabıyla Hicri 1119, yani Miladi 1707 yılında vefat ettiği ileri sürülürken, bazı tarihçilere göre Miladi 1736 veya 1737’de vefat ettiği belirtilmiştir. Halk arasında Veli olarak kabul edilen Şeyh Ahmed-i Hani'nin Doğubayazıt'ta İshakpaşa Sarayı'nın yanında bulunan türbesi halen ziyaretgâhtır. Büyük İslam alimi Sait Nursi'nin de gençliğinde kabrini ziyaret ederek ondan feyz aldığı nakledilir.

Eserleri üzerinde ciddi ve bilimsel bir tahlil yapıldığında **Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli, Şeyh Ahmed Yesevi**

gibi arif ve mutasavvıf; **Gazali, İbn Sina, Farabi** gibi bir filozof; **Nizami, Molla Cami, Hafız, Molla Ahmed-i Ceziri** gibi bir edip ve şair; **İbn Haldun** gibi bir sosyolog, **Zernuci** gibi bir pedagog-eğitimci, alim, arif, bilge kişi olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmacılar arasında felsefede **Aristo** ve **Farabi'den** sonra “**Üçüncü Öğretmen**” olarak tanınan Hani, halk arasında dini ve tasavvufi alanda **Hz. Adem** ve **Hz. Nuh'dan** sonra “**Üçüncü Baba**” olarak tanınmaktadır. Bu sebeple “**Hani Baba**” unvanıyla anılmaktadır.

Hani'den sonra ilim ve düşünce yöntemini, eğitim ve felsefesini takip eden öğrencileri giderek çoğalmıştır. Arkada büyük bir düşünce mirası bırakan Hani'nin

bilinen en meşhur talebesi **İsmail-i Beyazidi**'dir. **Murathan-i Beyazidi, Molla Mahmud-i Beyazidi, Şeyh Muhammed Celali, Halife Yusuf Topçu, Molla Musa Celali** gibi zatlar kendisinden etkilenen ve bıraktığı ilim mirasını takip eden Beyazıtlı ilim adamlarıdır.

BAŞLICA ESERLERİ

1-MEM-U ZİN: Ana teması İlahi Aşk olan eserde Hani Hazretleri kendi din ve dünya görüşünü, yöre halkının yaşayış biçimi ve ilişkilerini de ele alarak şiirsel olarak ele almakta, özlediği ideal toplumun çerçevesini çizmektedir. Milli değerlerden hareketle evrensel değerler dünyasını yakalamaya çalışarak bütün mahlukatın

yaratıcısının ALLAH olduğunu vurgular. ALLAH 'a ve O'nun elçisi Hazret-i Peygamberimize olan sevgisini her zaman dile getirir. Şeyh Ahmed-i Hani eserlerinin en önemlisi Mem-u Zin'dir. Eserin girişinde ALLAH 'a övgü, çağrı ve yakarış, Peygambere övgü ve Peygamberden şefaathat ALLAH tan af dileği gibi konulara yer ayırır.

2-NUBAHAR: Zamanın yasal okulları olan Medreselerde okuyan ilk aşama öğrencileri için hazırlanmış bir Arapça-Kürtçe hazırlık rehberidir. Bölümlerinin baş kısmında eğitim, ahlak ve toplumsal olaylarla ilgili veciz ifadeler bulunan ve bir ahlak kitabı mahiyetinde olan eserin

dünyada yazılan ilk şiirsel lügat kitabı olduğu belirtilmektedir.

3-İMAN AKİDESİ: İslam İnançları ve Akidesini şiirsel olarak Ehl-i Sünnet'in *Eş'ariyye* Fırkasına göre ele alan bir kitaptır. Medreselerde okuyan genç nesle ders kitabı olarak hazırlanmıştır. İmanlı ve inançlı bir genç neslin yetiştirilmesini hedef almaktadır.

4-DİVAN: Sonraki yıllarda dini, felsefi, sosyal ve edebi şiirlerinin derlenerek toplandığı eseridir.

Günümüze ulaşan bu eserleri ile beraber bazı kaynaklarda Yusuf ve Züleyha, Leyla ve Mecnun, Siseban, Siyah Atın Sözleri, Fıkıh İlminde Tuhfetu'l-Avam, Nehcu'l-

Enam, Sekerat'ul-Mevt adlı kitaplarıyla birlikte Coğrafya ve Felek ilmi hakkında Erde Xwuda adlı bir kitap yazdığı da ifade edilmektedir.

Kaynaklar:

1. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,*
2. *Tahsin İbrahim ed-Duski, Cevahiru'l-Meani Fi Şerhi Diwani Ehmed el-Hani,*
3. *H. Mem, Üçüncü Öğretmen Hani,*
4. *Abdullah Varlı, Şeyh Ahmed-i Hani'nin Yaşamı, Eserleri ve Şiirleri.*

**II. NUBARA
BİÇÜKAN
(KÜÇÜKLERİN
İLKBAHARI)'N
DAN SEÇMELER**

DEST PÊKİRİN

**Bismîllahî'r-Rahmanî'r-Rahîym
Mebdeê her ilmekî navê Elîym**

**Hemd û sena û şükranî
Ji bo vîy Xaliqê Rehmanî**

**Ku fesahet û beyan daye lisanê
Lisan daye insanê**

**Hindi selewatên hemî
Li resulê mei ümmî**

**Ku bune peyrewê di wîy
Ereb û Ecem Kurmanc û Rumî**

**Ji paş hemd u selewatan
Ev çend kelîmene ji lügetan**

**Vêk êxistin Ehmede Xanî
Navê Nubara Piçûkan lê danî**

**Ne ji bo sahip revacan
Belkê ji bo piçûkêt Kurmancan**

**Wekî ji Qur'anê xilas bin
Lazime li sewadê çahv nas bin**

Bi van çend reş belekan
Li van tebîet melekan

Derê zihnê vebitin
Her çi bixwûnit zehmetê nebîtin

Ûmîda me ji tifalan
Ku me emel betalan

Di weqtê dewr û dersan
Bikin in'am u ihsan

Bi duan me bîrê bînin
Fatiha ji mera bixwînin

GİRİŞ

*Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla
Her ilmin başlangıcı Alim Allah'ın adıdır.*

*Hamdler, övgüler ve tüm şükürler ona,
Çünkü O, merhamet eden yaratıcıdır.*

*İnsana dili veren zaten O'dur
Lisan ki, fesahat ve beyan aracısıdır.
Dünyada ne kadar salavatlar varsa
Ümmi peygamberimiz hepsinin alıcısıdır.*

*Ki ona ümmet oldular
Araplar, Acemler, Kürtler ve Rumlar*

*Daha sonra hamd ve salâtlardan
Bunlar birkaç kelimedir ki lügatlardan*

*Ahmed-i Hani onları derledi
Küçüklerin İlkbaharı adını verdi*

*Yazmadı onu revaçtakiler için
Belki memleketin çocukları için*

*Kur'an'ı bitirdiklerinde güzelim çocuklar
Siyah-beyaz yazıyı tanımaya çalışsınlar.*

*Ta ki bu birkaç siyah-beyaz yazıyla çocuklar,
Melek tabiatları üzerinde kalsınlar.*

*Zihnin tüm kapıları onlara açulsın
Her ne okurlarsa, kolayca anlasınlar.*

*Çocuklardan vardır güzel bir ümidimiz
Derlerini çalışsınlar, boş işlerle uğraşmasınlar.*

*Ödev ve derlerini her an okusunlar
Bizi de iyilik ve güzellikle ansınlar*

*Ellerini açıp dualarla bizi hatırlasınlar
Bizleri andıklarında Fâtihalar salsınlar...*

HİŞYAR!

**Hetta tü dewr û dersan nekî tekrar û mesrûf
Di dünyaê tü nabî ne meşhûr û ne me'rûf!...**

UYARI !

*Ödev ve derslerini etmedikçe tekrar ve masrûf
Dünyada olamazsın ne meşhur, ne de maruf!*

MESELEYÊN İSLAMÎ YÊN ESAS

**Xwedê Elleh'e qasit Resûle ey Xwedê zan
Xelife çarin her çar îmamin ey müsliman.**

**Ji çaran yek Ebû Bekr, Umer, Usmane, ê dê
Elî'ye bê tekellûf, ku bu xatem ji bo wan...**

**Divêtin tü bizanî bi dil navê îmaman
Muhemmed, Malik, Ehmed, ewê ditir kê? Nu'man!**

**Divêtin tü bizanî bi dil navê îmaman
Eli çarın, Hesen düne, Muhemmed sêne ey can!..**

**Îmamê di Huseyne digel Musa û Ce'fer
Evin bi'l cümle bê şek bizan qencê imaman.**

**Jibo me çarê dîtir henin sahib mezahib
Muhemmed, Malik, Ehmed, ewî dîtir kê? Nu'man!**

**Mübeşser bune deh kes ji eshaban bi te'yin
Ku dê biçne biheştê Xwedê mizgîni da wan.**

**Ji ewwel Bû Ubeyde, digel her çarê yaran
Seîd û Se'd û Telhe, Zübeyr û Abdur-Rahman...**

**Li me ferze bizanin Resûlê xwe bi tehqîq
Bi mewlîd hem bi medfen, binasin da û baban.**

**Di Mekke bu ji dayê, Medîne buye medfen
Wê Ebdullah'e walid, Amîne walide bizan!**

**Ji dünyaê ku çuyî umur bu şüstû sê sal
Ji şüstan pincîyû sî borîn di Mekke'hêdan...**

**Di çil salan risalet ji bo wîy hate xwarê
Di bîst û sê di maî ji bo nazil bu Qur'an...**

**Cemî'e ümmeta wîy bi lütfa xwe ilahî
Ji dünyaê verîkî bi Qur'an û bi îman..**

Hetta ew şehsüvar bit we guya ümmeta xwe
Ji meydana hîsabê hilînit şüphê çugan...

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

*İlah Allah'tır elçi Resulullah'tır ey Allah'ı tanıyan
Halife dördtür, her dördü de önderdir ey Müslüman!*

*O dörtten biri Ebu Bekir, diğeri ise Ömer ve Osman,
Sonuncusu Ali'dir hiç bir şüphe olmadan!*

*Mezhep İmamlarını çok iyi bilmen gerekir candan
Muhammed, Malik, Ahmed, diğeri kim? Numan!...*

*On iki imamın adını yine bilmelisin candan
Ali dört, Hasan iki, Muhammed üç tanedir ey can!*

*Diğeri Hüseyin, Musa ve Ca'fer'dir ey insan
Bilki şüphesiz bunlardır en üstün imamlardan!*

*On zât vardır ki, belirlenmiştir ashaptan
Cennete girme müjdesini almışlar Allah'tan*

*İlki Ebu Ubeyde gelir, diğeri her dört yâran
Sonra Said, Sa'd, Talha, Zübeyr ve Abdur-Rahman*

*Kesin bilgimiz olmalı Hazret-i Resûlullah'tan
Babası anası kimdir; doğmuş, ölmüş ne zaman!*

*Ömrü altmış üç idi veda ederken dünyadan
Tam elli üç yılı Mekke'de geçti altmıştan...*

*Peygamberliği geldi, kırk yaşına geldiği zaman
Kalan yirmi üç yılında kendisine indi Kur'an.*

*Ey Allah'ım, kendi lütfunla ümmetine et ihsan
Kur'an ve imanla gönder onları bu dünyadan!*

*Bir şehsuvar gibi sürdükçe ümmetini atından
Cennete götürsün tümünü, hesap meydanından.*

ME' LUMATÊN EXLAQÎ U TE' LİMÎ
YÊN ESASÎ

**Perde ku rabbitin ji ber arizê dilistanê xweş
Dil ji ğeman ku bête der bülbülê gülistanê xweş.**

**A"rifê ku bi qencî me'rufî bit
Dê helîm û sabir û mewqûfî bit.**

**Ger di te meqsûdek hebî lazim divê li pêy bi lez
Xesma te me'bûdek hebî daim di emrê wîy bi bez!..**

**Her çê îlmê cehlê kir mübeddel
Sifrê xwe wê kir bi zêr mükellel...**

**Ey ku te kibrê daîm kirye ji bo xwe merkeb
Ewwel tü bê bike yê, paşê bigêre merkeb**

**Şeyx û sofitî, keramet; Î'lm, xwendin û hem e'mel
Xilwe te hucre, teriqa te şerie't bê xelex.**

**Ger te divêtin tü bibi mîr û ser û mu'teber
Kizb û xilafê mebêj ger te bikin ker bi ker....**

**Her çi ku ji dünyaê ber daşîte damen bu
Bê şüphe di nîv amê efraşîte gerden bu...**

**Ger te divêtin ku beraber nebitin kes bi tera
Î'lmê bixun hem e'melê tu bike sen'et ji xwera.**

**Her çi kesê i'lmekî qenc xwendiyê
Dewlete ger wê bi esil zanîye.**

**Di fesla nubiharêde digel dilber biçin geştê
Ji ew xweştir umur nabit, li min ev hal qewi xweş tê...**

**Mue'lim bila dil wekî ber bitin
Divêtin ku şakir dil berr bitin.**

TEMEL AHLAKÎ-EĞİTİMSEL BİLGİLER

*Perde güzel gönül devletinin önünden bir kalkarsa
Güzel Gülistan bülbülünün gönlünden gamlar gider...*

*Öyle bir bilen ki, iyilikle tanınmış olsa
Hilim, sabır ve vakarla olgun bir insan eder!*

*Ardına düşmen gerek, şayet bir maksadın varsa,
Ya O Mabudun ise, kendini hep ona ver!*

*Her kim ki ilmi bırakıp hep cahil kalsa
Kaplari altın değil, sadece kaplama eder!*

*Kibir dayanağın olsa sende yoktur bir cevher
Sırtındaki kitaplar sana kazandırmaz değer!*

*Şeyhlik, sofilik ve keramet; ilim, okumak ve amel
Uzlet yerin sınıfın, tarikatın İslam, bunda yok bir halel!*

*Şayet olmak istersen kahraman, önder ve muteber
Yalan-yanlış söyleme, seni paramparça da etseler...*

*Her kim ki elini çekse dünyanın eteğinden
Şüphesiz ki rütbesi yükselir insanlar içerisinden..*

*İstemezsen kimse seninle yarıştırsın kanat
İlmi oku hem ameli kendine eyle sanat...
Her kim ki iyi bir ilim okumuşsa şayet
Budur ona dünyada en büyük servet!*

*Yeni bahar mevsiminde dilbersiz kır boş gelir
Bundan iyi ömür olamaz, bu hal bana çok hoş gelir.*

*Sert de olsa öğretilende bir gönül olmalı
Şükreden kul olmalı, geniş bir çöl olmalı!..*

XATİME

*Fe in kunte tercu tarîke' n-necat
Fe xuz mesleke muzhiri' l-mu' cizat*

*Lima uhiye' l-Mustafa fe' s-temi'
Bi sem' ir-rıda fe' teqid we' t-tebi!*

*Usallî ala şafîu Ehmeda
Fela tense Ya şafîu Ehmeda!*

SONUÇ

*Kurtuluş yolunu arıyorsan şayet harıl harıl
Mucizeler sahibi Muhammed'in yoluna sarıl!*

*Mustafa'ya inen şu Kur'an'ı duy
Razı ol, gel de inan haydi ona uy!*

*Şefaatiçim Hz. Ahmed'e selamlar olsun
Şefaati ederken ben Ahmed'i de duysun!*

III. AKİDA İMANÊ
İSİMLİ ESERİ
(KÛRTÇE VE TÛRKÇE)

MUQEDDİME

Li ba te muheqeq bitin ev cewab
Duhî gote min hatifê bê h'îcab

Se ehmed senake bi qewlên seh'îh'
Li tewhîdê Barî bi lefzê fesîh'

MUKADDÎME

*Kesin bir cevap olarak bana kulak ver de
Dün gizli bir ses geldi bana, olmadan perde:*

*Hazreti Ahmed (A.S)'i öv, olsun söziün çok sahih
Allah'ın Tevhidinden bahset, lafzın da olsun fesih*

BAWERÎYA XWEDA

Xwedê yek e, bê hevrêyu bê heval
Ne mee'zuliye, ne mirin, ne zewal

Ne esl û ne fesi e, ne da û ne bab
Hebun û heyîna wî nabit hîsab

Ji bo wî tunîne cîhat u mekan
Ne manend û mîsl û ne hemta nîşan

Mekanan mebîne ji bo wî rewa

Nîhayet eelel eerşî qed îstewa

Li wî ra neborîne weqt û zeman
Ne sal û ne mah û ne h'în û ne an

Ebed dê hebîtin ezel her heye
Di dunya û u'qba Xwudayê me ye

Ewî aferandîn em û cumle xelq
Nehin ğeyrê wîy qet tu xaliq bi heq

ALLAH İNANCI

*Eşsiz ve arkadaşsızdır, bil ki Allah birdir,
O'na ölüm ve yok oluş yoktur, azledilecek değildir.*

*Ne aslı var, ne faslı, ne anası var, ne baba
Varlıkları ve varlığı sığmaz hiç bir hesaba*

*Katiyen ona yoktur ne cihet ne de mekan
Ne benzer, ne misil, ne de nazir ve nişan.*

*O'na mekanı sakın görme reva
Nihayet denildi "ale'l-arşi iste'va"*

Başından geçmemiştir vakit ve zaman

Ne yıl, ne ay, ne de salise ve an!...

*Ebediyen var olacak, zaten hep vardı ezelden
Ne dünyada ne ahirette vazgeçmeyiz Rabbimizden!*

*Bizi ve bütün yaratıkları O'dur var kılıcı
Ondan başka yoktur hiçbir hak yaratıcı...*

PEYXEMBERAN U HEZRETİ MUHAMMED

**Resûlê di wî cumle heq in tamam
Xisûsen Muhammed eleyhîssalam**

**Ku ser defterê cumle aalem ew e
Nibuwwet xwe mektûbe, xatem ew e**

**Xwedê aferandîn ji bo wî felek
Ji bo xidmeta wî şihandîn melek**

**Ku qura'n ji eerşan digel wî hinar
Ji bo wîy h'ebîbê xwe yê bextiyar**

PEYGAMBERLER VE HZ. PEYGAMBER

*O'nun bütin elçileri haktır ve tamam,
Hususen Muhammed Aleyhisselam.*

*Cümle alemin defterinin baş (ism)i odur
Peygamberliği zaten mektup, mühür (ise) odur.*

*Allah (c.c) O'nun için yarattı felek
O'na hizmet etsinler diye gönderdi melek.*

*Ki meleklerle beraber arştan Kur'an'ı etti nazil
O bahtiyarlık sahibi Habibi için, (kadrini iyi bil)...*

HZ. MUHAMMED U MİRACA WİY

**Ji bal xwe buraqek ji wî ra şihand
Li zînek muzeyyen ewi ronîhand**

**Buraqê digel refrefê dest bi dest
Bi emrê Xwedê ew birin pîşê dest**

**Di heft asîmanan Xwedê ew gerand
Bi qasê dü qewsan vi bal xwe gihand**

**Helanî Xwedê perde, rakir nîqab
Cemala Xwedê dît ewî bê h'îcab**

HZ. MUHAMMED VE MİRAC OLAYI

*Kendi katından bir Burak gönderdi öniine
Oturttu O hazreti nakışlı bir eğer üstüne.*

*O'nu alıp Burak ile Refref el ele vere vere
Allah (c.c)'ın emri ile götürdüler ilahi yere.*

*Yedi göğün içinde ettiler akın akın
İki kavs kadar Allah'a oldu yakın.*

*Perdeyi kaldırdı Allah (c.c), gösterdi kemalini
O'da (S.A.S) hicapsız seyretti Allah'ın cemalini.*

DİTİNA HZ.MUHAMMED XWEDA TEALA
Dü caran bi çahvan Cemala Wiy dit
Lê derrê melaên dibêjin nedît

Mebe bê sebab munkîrê "qed rea"
Ji xelqê "tumarun eela ma yera"

Eger tu dibêjê li ku dî Xweda
Xwedê go: "li nik Sîdretu'l-munteha"

Muh'eqqeq bizan wî Xwedê dîtiye
Welêkîn nizanit h'eqîqet çiy

HZ. MUHAMMED'İN ALLAH'I (c.c.)'ı GÖRMESİ

*İki defa O'nun cemalini gördü gözüyle
Aldanma "Görmedi" diyen mollaların sözüyle*

*Sebebsiz yere "Şüphesiz o, gördü" ayetini etme inkar
"O'nunla gördüğü üzere tartışıyor musunuz" ayeti
de var!*

*"Peki O, Allah'ı nerde gördü?" dersin şayet
"Sidretul-müntehanın yanında!" dedi Allah, evet!*

*Kesin olarak bil ki, O, Allah (c.c)'ı, görüp baktı
Fakat bilinmez nasıldır (görmenin) hakikati...*

SIFET U WESFÊN XWEDA

*Ji bo wî tu nine nezîr û şebîh
Kesê wesf biket dê çi bêjit bedîh*

*Sîfat ê di sebee ji bo Zulcelal
Bizan heftin ey aarifê pür kemal*

*Xweşî, Şîn û Zanîn û Vîn û Kalam
Bihîstin digel Dîtinê bûn tamam*

Qedîm in wekî zatê cumle sîfat

Ne eynê Zatê ne, ne ğeyrê zat.

Xwedê nîne cewher, ne cîsm û eered
Ne kulle, ne beede bizan bê xered

ALLAH'IN VASIF VE SIFATLARI

*Asla yoktur O'na hiçbir nezir ve benzeyen
Neyi apaçık söyleyebilir ki O'nu vASFeden?*

*Sıfat-ı Seb'aya sahiptir Allah-u Zül-Celal
Bil ki yedi tanedir ey çok arif ve ehl-i kemal!*

*Hayat, kudret, ilim, irade ve kelam
Sem Basar'la beraber oldular tamam.*

*Allah'ın zatı gibi kadimdir bütün sıfatları
Ne zatın aymsıdırlar onlar, ne de zatın gayrı.*

*Allah cevher değildir, ne de cisim ve araz,
Ne küldür, ne cüzdür, böyle bil, olmadan garaz.*

QUDRETA XWEDA U TESERRUF KİRNA WIY Lİ
SER KİRİNÊN ME

Eger bê guneh me muezzeb bikit
Ji wîy ra heye, me müeddeb dikit.

Rewa ye biket ew li eebdî meşaq
Bi qehra xwe teklîfa ma la yutaq

Erê kê bi zulmê tekelluf biket
Di mulkê xwe da ew teserruf diket

ALLAH'IN GÜCÜ VE FİİLLERİMİZ ÜZERİNDEKİ TASARRUF HAKKI

*İsterse günahsız azaplandırır Allah (c.c) bizi
Bu şekilde te'dîbe vardır O'nun yetkisi.*

*Onun için caizdir, yarattıklarına meşakkat yapması
Kahryla güç yetirilemeyen şeyi sorumlu kılması.*

*Evet ama zulüm ile kim sorumlu tutar?
Serbesttir, mülkünde tasarruf etme hakkı var!*

KİRİNÊN İNSAN U AZADIYA İRADEYÊ
Li me ferd e her çî ji bow î bikêr

Ne ferd e li wî ya ji bo me bi xêr

Iradet diket ew bi xêr û şeran
Rida nîne emma bi fîla şeran

Bizan bende muxtarê fîla xwe ye
Ne xaliq, ne mecbûrê fîla xwe ye

Muwafiq nebin qewl û niyyet, eemel
Li ba me dimînit îman bi xelet

İNSANIN FİİLERİ VE İRADE HÜRRİYETİ

*O'na layık olan her şeyi bize farzdır yapmak
Bizim için hayırlı olan O'na farz değildir,
yaratmak!*

*O, (c.c) hayır ve şerri irade eder
Fakat, razı değildir yapılsın şerler!*

*Kul, kendi fiilinin muhtarıdır, bunu böyle bil,
Kendi fiilinin yaratıcısı ve mecburu değil.*

*Birbirine uymazsa söz, niyet ve amel
Bize göre olur imanda halel!*

ELEQA MA BEYNA İMAN U EMEL

Mirovê bi îman di dojê muqîm
Bizane ku namînitin ey h'ekîm

Musilman bi qetl û zînayê tu car
Ne kafir dibit, ne muxelled di nar

Ji meesiyetan wacib e tewbe zû
Guneh nine tewbe nebîtin li dû

İMAN-AMEL İLİŞKİSİ

*Cehenneme girende varsa îman
Ey akıllı bil ki, kalmaz o her an!*

*Hiçbir zaman katil ve zina ile Müslüman
Ne kafir olur, ne de cehennemde hep kalan!*

*Çabuk tevbe etmek gerekir tüm günahlardan
Yoktur bir günah tevbe gerekmeyen ardından.*

İMANA DİGEL CEHALET U TEQLİDÊ

Ne meezûr e cahil ku aqil bitin
Ji Xaliq bi cehla xwe xafil bitin

Mirovê nezan bit u nadan u sist
Dibêtin bi teqlîdê îman durist

İMANDA CEHALET VE TAKLİD MÜMKÜN MÜ?

*Cahil ma'zur deĝildir, olursa akîl
Cehaletiyle Yaraticıdan olursa gafîl.*

*İnsanın bilmez, cahil ve gevşek olanı,
Taklit ile de geçerli olur onun imanı...*

İMANA PİŞTİ YEİSÊ

Di weqtê eezaba Xwedê ket nizûl
Li ser kafiran nîne îman qebûl

Wekî ji bo aasiyan nîne tewbe ricû'
Ji weqta kî roj ji mexreb be tilû'

YEİS HALİNDE İMANIN DURUMU

*Allah (c.c) azabı indirdiği zaman
Kafirlerden kabul edilmez îman!*

*Günahkarlara olmaz tevbe ve dönüş
Doğduğu vakit batıdan o güneş...*

PÊYXEMBERTİ U VELİTİ U KERAMET

**Ji eezl û gunahan nebî bun berî
Ji bo qîsmê jin nine pêxemberî**

**Weliyan keramet dikin jê zuhûr
Dikin xerqê aadet gelek jê sudûr**

PEYGAMBERLİK, VELİLİK, KERAMET

*Nebîlere yoktur günah ve azledilmişlik
Kadın kısmı için yoktur peygamberlik.*

*Velilerden eder keramet zuhur
Bir çok harikulade şey sadır olur...*

DİTİNA XWEDA Dİ CENNETÊDA

Xwedê dê bibînin musilman bi çav
Wekî li sahî bitin hîva tevav

Ji bîr dê bikin nîmeta cennetê
Wekî bi dest keve dewleta riwiyetê

CENNET'TE ALLAH (C.C.)'IN GÖRÜLMESİ

*Müslümanlar Allah (c.c)'ı, gözle görecekler
Sanki parlak dolunayı gece görmüşler.*

*Onlar cennetin nimetlerini unutacaklar
Şayet rü'yet devletini elleriyle tutsalar*

TENASÜX, HULUL, ATOM U HEYULA

Betal e tenasux, muh'al e h'ilûl
Meke îtîh'ada du tiştan qebûl

Eger tişteki pir mucezza bikin
Qebûl naket êdî tecezza bikin

Heyûla tu nîne eedîm e eedîm
Denî kafir e ê dibêjit qedîm

TENASÜH, HÜLUL, ATOM VE HEYÜLA

Bâtıldır tenasüh, muhaldır hulul

İki şeyin ittihadını etme kabul...

*Bir şeyi son parçasına kadar ezersen ez
Artık parçalandırmanı kabul etmez.*

*Heyula hiç yoktur, adimdir adim!..
Kafir olur ona diyen kadim*

HİNEK MESELEYÊN BÎ İXTİLAF

LOKMAN U İSKENDER PÊYXEMBERİN AN VELÎ?

Meke lec di Luqman û Iskenderî
Ji bo wan ne meelûme pêxemberî

YEZİD

Yezîd î mirî leenetê lê meke
Be lebed xebîsî xwe têkil meke

MELAYİK, ŞEYATİN VE CİNAN

Melayîk, Şeyatîn û Cînan wicûd
Heyin ta nekî bowîna wan cih'ûd

MESELEYA RIZIQ

Wekî yek in ev herdu bê şek tamam
Di rizqîyyetê da h'elal û h'eram

BAZI İHTİLAFLI KONULAR

**HZ. LOKMAN VE İSKENDER PEYGAMBER Mİ,
VELİ Mİ?**

*Lokman ve İskender hakkında tartışma kesin
Peygamberlik malum değildir onlar için.*

YEZİD KONUSU

*Yezid ölmüştür ona lanet etme
Habis bir şeyle dudağını kirletme*

MELEK, ŞEYTAN VE CİNLERİN VARLIĞI

*Melekler, şeytanlar ve cinler de var
Sakin onların varlığını eyleme inkar...*

RIZIK KONUSU

Şu ikisi aynıdır şüphesiz ve de tam

Rızık olma hususunda, helal ve haram.

FEZİLETA SEHABİYAN

Bibêjim te fedla seha'bê Resûl
Bi can bike bawer bi dil ke qebûl

SAHABE-İ KİRAM'IN FAZİLETİ

*Sana söyleyeyim ki sahabe-i Resul
Üstündür, canla inan, gönülden et kabul...*

FEZİLETA HZ. EBU BEKİR

Ebo Bekir siddîq'ê yar ê şefîq
Ew "sanî 'isnayn" di ğarê refîq

Ji ewwil di fedlê ser amed ew e
Kerîm û eezîz sah'ib keramet ew e

HZ. EBUBEKİR (R.A.)'İN FAZİLETİ

*Ebu Bekr-i Sıddık yaradır Şefik'in
"İkinin ikincisidir" mağarada O, Refik'in*

*Fazilette öncelikle başı çeken odur
Kerimdir o ve keramet sahibi odur!*

FEZİLETA HZ. UMER

Di pêy wî bi h'eq U'mer'ê dîn penah

Bi feth'ê di wî şane xunkar û şah

Xîlafet kemer bû mecala wîy best
Ji h'ukmê wîy piştta muxalif şikest

HZ. ÖMER (R.A.)'İN FAZİLETİ

Ondan sonra Ömer gelir, dini eden penah
Fetihleriyle övünür her hünkar ve her şah
Bağlandı halifelik bir kemer gibi beline
Muhaliflerin sırtı kırıldı, hükmü alınca eline

FEZİLETA HZ. USMAN

Li pêy wî ye Usman bi h'eqqê h'ekîm
Di ilmê e'lîm û di hilmê h'elîm

Ji Kerrarê efdeltir e bê guman
Eve îtîqada me der h'eqqê wan.

HZ. OSMAN (R.A.)'İN FAZİLETİ

*Hakim (c.c)'in hakkı ile sonra Osman gelir
İlimde çok alim, hilimde de çok halimdir...*

*Şüphesiz yok ki Kerrardan uludur
Onlar hakkındaki inancımız budur!..*

FEZİLETA HZ. ELİ

Di pêy wan Elî sahibê Zulfîqar
Suwarê li Duldul şehê namidar

Tefewwuq li ser yê di mayî heye
Bi meena birayê Resûlê me ye

HZ. ALİ (R.A.)'İN FAZİLETİ

*Sonra sıra Zülfikar sahibi Ali'nin olur
Düldülün süvarisi, o şah ki çok meşhur!...*

*Bir üstünlüğü var ne kadar ki onların eşidir
Şu manayla ki, O, Resulümüzün kardeşidir.*

ŞEFAAT, DUA U MİNNET Lİ SER QENCİYAN

Şefaet dikin ewliya û enbiya
Bi îzna Xwedê bo kesê eşqiya

Di ğeyb û h'idorê duaayan eser
Dibîtin ji bora eya ba xeber

Bi fîlê di qenc da mekî minnetê
Bi fedla Xwedê dê biçî cennetê

ŞEFAAT, DUA VE AMELDE MİNNET

Şefaet ederler enbiya ve evliya

Allah'ın izniyle kurtulur eşkiya..

*Gaipteki ve hazırdaki birine dua tesir eder
Bu olacak şeydir sende de var haber.*

*İyi ameller sebebiyle düşmeyesin minnete
Ancak Allah'ın fazlıyla girersin cennete*

BEHIŞT U CEHENNEM DİĞEL HALİ QİYAMETE

**Bihîşt û cehennem hene vê demê
Fena nabin û ew naçine eedemê**

**Yeqîn dê bibîtin di Yewmilqiyam
Hîsaba h'elalî û eezaba h'eram**

**Ji bo ehlê xeyran necat û rîda
Ji bo ehlê şeran îûqab û ceza**

KIYAMETİN BAZI HALLERİ

*Şu anda vardır Cennet ve Cehennem
Ne fani olurlar, ne de olurlar adem*

*Kıyamet gününde olacak kesin
Azabı haramın, hesabı helalin.*

*Hayır sahiplerine kurtuluş ve rıza vardır
Şer sahiplerineyse ikab ve ceza vardır.*

QEBİR, HEŞİR, TERAZİ U PİRA SIRATI

Di qebrê dê bitin ji xelqê mirî
Suala Nekîrî digel Munkerî

Di h'êsrê terazi û mîzan heye
Xerabî û qencî û kêşan heye

Sîrat ew pira pür bi xewf û xeter
Cemîê xelaîq dikin lê güzer

KABİR, HAŞİR, TERAZİ VE SIRAT

*Kabirde ölü varlıklara gelecek
Münker ile Nekir sual edecek*

*Haşirde terazi ve mizan vardır
Kötülük, iyilik ve ölçü tutan vardır.*

*Sırat o köprü ki çok korkunç ve müthiş
Bütün mahluklar için onda var bir geçiş*

XATİME U DUA BAL XWEDA

Cehennem di bin da û cennet li pêş
Li ser wê îlahî tu destim bikêş

Weger ne ezê mucrimê bed eemel
Dizanim ku dê bîte piyê min zeel

Bi zenb û qusurê di min tu neke
Digel min bi îh'san û lutfa xwe ke

Min û cumleê ummeta Mustefa
Bibî cennetê tabî'ê Mustefa...

HATİME VE ALLAH'A YALVARIŞ

*Cehennem altında, cennet de önünde
İlahi elimi tutup çek Onun üstünde*

*Öyle yapmazsan eğer, ben kötü amelli mücrimin
Biliyorum ki kayacaktır ayağı kesin.*

*Allah'ım!. Kusur ve günahlarımla eyleme muamele
Sen bana ihsan eyle, kendin lütuf eyle...*

*Beni ve ümmet-i Mustafayı boy boy
Mustafa'nın tabileri olarak cennete koy.*

IV. AKIDA İMANE ADLI KİTABIN METNİNİN ÖZETLE NESİRE AKTARILIŞI

Allah birdir, eşsiz ve arkadaşsızdır. Hiç kimse onu ilahlıktan azledemez. Ölmez, yok olmaz. O'nun için cihetler ve mekan söz konusu değildir. O'nun benzer, misil, nazir ve maddi bir alameti yoktur. Ay, yıl, zaman ve an olsun, vakit O'nu geçmez, eskitmez. Ezelden var olduğu gibi ebediyen var olacaktır. O, hem dünyada hem de ahirette bizim Rabbimizdir. Bizi ve bütün mahlûkatı o yaratmıştır, O'ndan başka hiçbir hak yaratıcı yoktur.

O'nun bütün peygamberleri haktır ve tamamdır. Özellikle peygamberlik Hz. Muhammed (s.a.s) ile tamamlanmıştır. Hz. Muhammed bütün âlemlerin hallerinin yazıldığı defteri (levh-i mahfuzun) baş ismidir. O'nun peygamberliği yazılmış,

kesinleşmiştir. O, son peygamberdir. Allah-u Teâla onun için feleği yarattı. O'na hizmet etsinler diye melekler gönderdi. O, melekler ile beraber (Hz. Cebrail vasıtasıyla), bahtiyarlık sahibi olan Habibine (s.a.s.) arştan Kur'an'ı indirdi. O'na kendi katından bir Burak göndererek, nakışlı ve süslü bir eğerin üzerine O'nu oturttu. Burak ile Refref elele vererek Allah'ın emriyle O'nu Allah-u Teâla'nın huzuruna götürmek üzere, O'nu yedi göğün içinde gözlerden kaybettirip iki yay mesafesi kadar kendisine yaklaştırdılar.

Allah (c.c.) perdeyi kaldırdı, Hz. Muhammed de O'nun Cemalini hicapsız olarak gördü. O, Allah'ın cemâlini iki defa gördü. Sen, kalkıp da **“O, Allah'ı görmedi”** diyen mollaların zararlı fikirleri sebebiyle, sebepsiz yere **“Şüphesiz O, Allah'ı gördü.”** Ayetini inkar eden olma! **“Siz, O'nunla gördüğü üzerine tartışıyor musunuz?”** ayetinin hitap ettiği kişilerden olma!.. Eğer desen ki, **“O, Allah'ı nerede**

gördü?” Allah (c.c.) ayet-i kerimede buyuruyor ki: **“Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında!..”** Kesin olarak bil ki, O, Allah’ı gördü. Fakat görmenin hakikati bilinmez.

O’nun hiçbir nezir ve şebihî yoktur. O’nu vasfetmek isteyen kişi, neyi apaçık söyleyebilir ki? Allah’ın Sıfat-ı Seba’sı denilen sıfatları yedi tanedir: Hayat, kudret, ilim, irade, kelim semî ve basar... Allah’ın zatı gibi, sıfatları da kadimdir. Bu sıfatlar ne zatının aynısı, ne de ğayrısıdır.

Allah (c.c) cisim, cevher, araz, kül ve cüz değildir. Allah (c.c) bizi edeplendirmek için günahsız da olsak bizi azaplandırır, O’nun bu yetkisi vardır. O’nun, kahriyle yarattıklarına meşakkat yapıp güç yetirilemeyen şeyden (teklif-i mâ lâ-yutak) sorumlu tutması aklen caizdir. Evet böyledir, O, mülkünde tasarruf eder. Fakat zulüm etmez.

O'na layık olan her şeyi yapmak bize farzdır. Fakat O'na, bize hayırlı olan şeyi yapması farz değildir.

Allah (c.c) hayırları ve şerleri irade eder. Fakat şer fiillerin yapılmasına razı değildir. Bil ki kul, kendi fiilinin yaratıcısı ve mecburu değil, muhtarıdır.

Biz (ehl-i sünnet)'e göre, söz, niyet ve amel bir birine uymazsa imana hanel gelir. Kişi imanlı olup da cehenneme girerse, orada ebedi, kalmaz. Müslüman bir şahıs hiçbir zaman katil ve zina (gibi büyük günah) ile kafir olmaz ve cehennemde kalıcı olmaz. Günahlardan dolayı hemen tevbe etmek gerekir. Tevbe gerektirmeyen hiçbir günah yoktur. Bir cahil akıllı olup da cehaleti dolayısıyla Allah'ın varlığından habersiz olmakta mazeret sahibi olamaz.

Bilmez, cahil ve gevşek kişinin taklid ile imanı geçerli olur. Allah (c.c) azabı indirdiği vakit, artık kâfirlerin imanı kabul edilmez.

Peygamberler azledilmekten ve günah işlemekten beridirler. Kadın kısmından peygamberlik çıkmaz.

Velilerden birçok harikulade şey ve keramet zuhur eder. Müslümanlar (ahirette) açık bir gecede parlak bir ayı gördükleri gibi Allah (c.c)'ı (çıplak) gözle göreceklerdir. Onlar rüyet devletine ulaştıklarında, cennetin diğer nimetlerini unutacaklardır.

Tenasüh batıldır, hulul muhaldır, iki şeyin ittihadı da kabul edilmez. Eğer bir şeyi son derece parçalarsan artık parçalanmayacak olan bir şekle gelir. Heyula hiç yoktur, adimdir. Ona kadim diyen kafir olur.

Lokman ve İskender hakkında tartışma. Zira onların peygamber olup-olmadığı kesin olarak malum değildir. Melekler, cinler ve şeytanlar vardır onların varlığını inkar etme... Rızık olma

hususunda helal ve haram şüphesiz ve kesin olarak bir birinin aynıdır.

Sana Resulullah'ın ahabının faziletini söyleyeyim de canla inan ve gönülle kabul et. Ebu Bekr-i Sıddık Şefik (s.a.s)'in yarısıdır, dostun mağarasındaki **“iki kişiden biri”**dir. Fazilette öncelikle başı çekendir, kerimdir ve keramet sahibi olandır. Ondan sonra hakkıyla dinin koruyucusu Hz. Ömer (r.a) gelir ki, hünkarlar ve padişahlar onun fetihleriyle övgülerde bulunmaktadırlar. Hilafet O'nunla sağlamlaşıp, her tarafa hükmü yayıldı. O'nun hükmüyle kâfirlerin sırtı kırıldı. O'ndan sonra ilim bakımından çok alim, ahlaken çok halim olan Osman (r.a) gelir. O, düşmana tekrar tekrar hücum eden Hz. Ali'den daha faziletlidir. Onlardan sonra Zülfikar sahibi, düldülün süvarisi ve adı her tarafa yayılmış bir şah olan Hz. Ali gelir. Hz. Ali'nin, Hz. Peygamberin (hicret) kardeşi olması manasıyla diğer (halife)lere bir üstünlüğü vardır.

Peygamberler ve veliler Allah'ın izniyle günahkâr olanlara şefaath ederler. Gaipteki ve hazırdaki birine dua etmenin tesiri vardır. İyi amellerin sebebiyle minnet etmeyesin. Ancak Allah'ın fazlıyla cennete girersin.

Cennet ve cehennem şu anda var olup fena olmazlar ve yokluğa gitmezler. Kıyamet gününde kesinlikle helalin hesabı sorulacak ve haramın azabı verilecektir. Hayır ehli için kurtuluş ve (Allah'ın) rıza (sı), şer ehli için de ikab ve ceza vardır. Kabirdekiler için Münker ve Nekir'in sorgulaması vardır. Haşırde terazi ve mizan, iyilik ve kötülüğün ölçüleceği ölçeği vardır. Sırat köprüsü çok korkunç ve tehlikeli olup, bütün mahlûklar ona uğrarlar. Cehennem O'nun altında, cennet de onun önündedir.

Ey Allah'ım, sırat köprüsünün üstünde elimi tut. Eğer elimden tutmazsan ben kötü amelli mücrimin ayağı kayar. Sen benim günah ve kusurlarıma göre değil kendi

ihsan ve lütfunla muamele et. Beni ve Hz.
Mustafa'nın bütün ümmetini Muhammed
Mustafa'nın tabileri olarak cennete koy.

26 EYLÜL 2008/26 RAMAZAN 1429
CUMA GÜNÜ /KADİR GECESİ
SAAT: 01.11

-SON-

EK:

BİSMİLLAHİ'R-RAHMANİ'R-RAHİM

“Yaradan'ın evren sır kitabının ilk harfi insandır. Sırlar, o harfle çözümlenecektir.” diyen Şeyh Ahmed-i Hani, büyük bir İslam Alimi, bilim, sanat, aşk hazinesi filozoftur.

Hani Baba 1651 Miladi, (1061 Hicri) yılında Doğubeyazıt (Dizasor)'da doğdu. Vefatı, 1707 yılıdır. Babasının ismi Şeyh İlyas, dedesinin Rüstem'dir. Şeyh İlyas, Beyazıt Beyliğinde kadılık görevinde bulunmuştur.

Filozof Hani, küçük yaşta Bitlis-Ahlat Medreselerinde öğrenim ve eğitime başlamıştır. Olgunluğu Mezopotamya, İran mekânlarındaki medreselerde eğitimle tamamlamıştır. Yuvası

Beyazıt'a dönerek medresede hocalık, Muradiye (Şafii) Camiinde imamlık ve Muhammed-i Pır Bela Bey'in irade mekânında genel sekreterlik (saray katipliği) yapmıştır. 14 yaşından itibaren yazılı çalışmalarda bulunmuş, **Nubara Biçükan** – Küçüklerin Turfandası (1683 yılı), **Ekida İmane** – İman Akidesi (1687 Yılı), **Mem u Zin** (1695 Yılı) adlı üç eseri bulunmaktadır.

Divanlaştırmadığı çokça şiirleri mevcuttur. Astronomi ile ilgili **Erde Huda** (Allah'ın Arzı) adlı eserinin var olduğu rivayet edilir.

Ahmed-i Hani'nin bilim, sanat, aşk dünyasındaki aile büyükleri Molla Camii, Gencevi, Nizami, Ali Hariri, Fekiye Teyran, Molla Ahmed-i Ceziri, felsefe öncüleri Hipokrat, Eflatun (Platon), Aristo ve Mani'dir.

Yazılı telmih ve düşünce kök suyunda Farabi, İbn Haldun, Muhyeddin-i Arabi, Şeyh Şehabeddin-i Sühreverdi ve İmam Gazali akıl gözüyle görmektedir.

Yaşam gerçeğinde Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre ve Mevlana Celaledin-i Rumi'nin sentezidir. İslam Düşünce akımlarından İshrakiyye, Meşşailik, Mu'teziliyye, Cebriyye-i Mütevasita diye bilinen Eş'ariyye ve Tasavvuf O'nun kimliğinin kök suyudur. Said-i Nursi Hazretleri, Beyazıt'ta Şeyh Muhammed-i Celali hocasından öğrendiği Hani Baba'nın İshrakiyye (Nur) felsefesiyle o mekanda nefis terbiyesi ve zühde karar vermiştir.

Yüce Yaradan'ın hürlük vasfının nurundan Filozof ve arif Hani'nin vardığı son makam adalet kimliği (ashab el-adl)'dir. Hazreti Musa'ya ve Eflatun (Platon)'a çok özel ilgi duymuş, onları fikir öncüleri görmüştür. Tüm çalışmalarında önce Allah'ın adını anmış, Allah'ından yardım dilemiş, Hazreti Muhammed'in şefkat ve şefaatine sığınmıştır.

Büyük Alim ve Filozof Hani'nin Medresesindeki mirasçuları sırasıyla şunlardır:

1. İsmail-i Beyazidi,

2. Murathan-i Beyazidi,
3. Molla Mahmud-i Beyazidi,
4. Şeyh Muhammed-i Celali,
5. Said-i Nursi Hazretleri,
6. Halife Yusuf Topçu.

18.08.2008-Őerafettin ERYILMAZ